

Skånska
Färgl. d
Fremmige s: m

2.
Från gamla tider.

3569

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Höskörden.

På öppna platser i skogarna bröstdes hö som förhadles användes som föder åt djuren vintertid. Således utvaldes i skogarna de ställen där förekomsten av beskuggande träd, större stenar, kvar och dylikt var som minst. Mindre stenar som lågo ovanför de plöckades samman i högar och lades t. ex. ovanpå en större ^{ste} kl. dylikt detta för att mjukningen lättare skulle låta sig göras, vidare skars mindre buskar med en s. k. risnapp gjorda av en avbrut eller avhuggen tie som med bäst fastbundits på en i vinkel o trädgren eller trädrot. Detta hödjningsarbete utfördes tidligt nären och utfördes det egentliga förarbetet för höskörden.

Så kom tiden för skörden. Tidligt på morgonen vid tre- eller fyra tiden påbörjades arbetet med huggandet av gräset. Detta fördes i allmänhet av männen men även mera manliga kvinnor deltog ibland därmed, ja somliga kvinnor voro t. o. m. m. men överlägsna i att ryttja tien. Orsaken till att huggningen siggick så tidligt på morgonen berodde på att gräset låt sig lätt huggas medan daggen låg på, det var som de gamla sade, "skörare". För att gräset sedan skulle torka breddes det ut på de platser de det vid huggningen fallit för tjöckt. Efter några dagar, berodde på hur pass torkan gjort sig gällande kom stackningen. Även i togs de tidliga morgondimmar i bruk och med råvor och tjy begav man sig iväg till skördestället. Mången gång när solen förste strålar bröto sommarnattens krolleka skymning var arb i full gång accompanierat av fåglars sång och gökens muttra. Först strängades höet vilket tillgick så att det med råvor sedes i strängar eller påsar varefter det med tjygor sammanbr

i stackar. Om torkan under tiden från huggningen varit god gällde det att få höet i stack innan det blev kort från daggen ty då smula det sönder varvid en del gick till spillo. När sedan höet stått i stackat en tid blev det hemförskat och inpackat i togar och lada för förvaring. Till vintern när skog och mark voro täckta med snö och djuren helt voro hänvisade till att livnära sig med vad som under sommaren skördats på marken. En regel vilken vid all slags skörd tillämpades var att när sista lasset inhöts och det som spillts utanför på gården skulle hopsamlas så fick detta ej med råsan föras över tröskeln och in på togan utan skulle hopsamlas i en hög och sedan med händerna bäras in. Om det däremot blev råst in skulle eld förstöra skörden, om den råstes in får den skyffla ut, hehe det.

Linsbörste.

Lins odlades allmänt för i tiden, i mängder alltefter de olika familjernas behov. När sådden av havre och korn var undanstökad såddes linfrö på här för lämplig plats helst där lätt grusmylla fanns. Sådden tillgick så att linfröet togs i skål och sedan bredsättes genom att med nyppan utkastade detsamma varefter det med en lätt harve (vanl. träharve) nedmyllades i jorden. Under sommarens lopp hölls ogräset i linsbytet bort genom att loka. När sedan tiden för linsörden var inne tillgick den på så sätt att linplantorna drogs upp med rätterna och ordnades i små hävar (ungefär en handfull i varje) som där efter hopbandes med bast varefter de uppställdes i kravar till torkning. När det sedan blivit tillräckligt torrt togs det in för

att repa fröknoppar och blad ifrån. Fröknopparna uppsamlades och la för förvaring på torr plats för att sedan vid tillfälle bräkas och sora emedan det skulle användas som utsäde till ett kommande år. Sedan detta arbete var utförd bars linet åter ut och breddes på en hav eller helt en klöverstubb där det sedan fick ligga en tre veckor tid eller tills det som det hette blev "ryckt" varmed menades att lågorna, genom luftens och markens fuktighet, blev sköra och därigenom blev lättare att avlägsna. Nu samlades linet ihop igen och sammanbandes i härvar av en vant. Säden härvid store varefter det togs till "brydestuan". Här genomgick det en torningsprocess i det att härvarna löstes och upplades på stäng varefter eldning i brydestuans för ändamålet utförda eld stad företogs. Vanligen försiggick denna eldning om natten varvid den, som fått detta uppdrag hade att nogå tillse att någon gnista från elden irrade sig till linupplaget emedan detta sedan det började torka var lättantändligt och någ gång inträffade också eldsolyckor varvid hela det till torning upplagda linet gick till spillo. Om däremot torknin gick lyckligt skulle dagen därpå "brydningen" försigga. Den utfördes i allmänhet av män och vanligen fick i de fall linägaren hade giftasvorne döttrar - de tilltänkta svärson visa sin kompetens i att hantera "bräken". Bräken eller "brya bänken" som den ibland kallades utfördes av en fräställning med kenne på kant ställda bräder av ung. & alnars längd och med en öppning mellan varje bräda av i den ena ändan tre tum och den andra två tum. Övanför dessa fanns en i den andra ändan satt ställning med kenne bräder sammanfästade så att o

medelst ett i andra ändan anbragt handtag kunde lyftas nedsläpas varvid de tre röriga bräderna gingo ned med de tre underska. Vid brytningen togs en handfull lin i vän hand och varefter med den högra den röriga delen på bräde lyftes upp. Linet placerades så här över de tre bräderna i den ändan där öppningen var tre tum, så fördes över dele ned, varvid linet så att säga bröts. Så fortsattes tills stora delen av skävorna lossnade och föll av. När sedan detta arbete var verkställt sopsamlades linet och upplades på forstämman där det sedan fick ligga tills följande dag. Nu återstod i de i brytningen deltagande det kanske mest åtrådda nämnet "brydegillet" och för övrigt enda ersättning som erhöles för detta arbete. Även andra än de som deltagit i "brydninge" blev inbjudna till "gillet", såsom "naboar", släktingar o go. vänner och blev trakterade "med mören med o goer med, brännvin o rom o hössebärvin" och sen gick dansen efter violens toner till långt ut på natten.

Dagen efter hämtades linet från "brydestuan" för att skämmas, d. v. s. de eventuellt på linet ännu kvarsittande skävorna slogs av med skätkträet. Detta, som ofta visar en icke så liten skicklighet i träsnidning, var av halvformigt utseende av unq. en alns längd och 14-delens tum o let samt i ena ändan försedd med ett handtag. Ofta förde ännu bevarade skätkträ snidade hjärtan vilka brotvis utförts för "kennes" skull, skätkträ voro nämnd. i gamla tider vanliga presenter till den vars hand och hjärta man önskade vinna. Efter skätkningen vidtog häckling som egen

ligen var sortering av linet. Kläckan bestod av i en brädbit fastsatta långa stift liknande en större kam med vilken linet hammades. Vanl. sorterades linet i tre st. olika sorter, "lör" som vardet bästa, ^{"grovblår"} "stareflår" och så småblår". Den första kvaliteten, "lör", var det längsta och kunde direkt spinnas, meda. däremot "grovblår" och "småblår" först måste karded innan det m. spinnrocken kunde formas till tråd.

Höstagille.

Höstagille förekom allmänt på de större ställen sedan å neta skörd blivit bärgad. Vanligast var att det avhölls natten mellan lördag och söndag, detta troligtvis för att deltagarna skulle hava den efterföljande dagen fri för att vila o ta igen sig till nästa arbetsdag. Alla som på något sätt deltagit i skördeå betet blevo inbjudna ävensom "kostmännen" som under vinde skulle krästa säden. Vid höstagillet bestods mat och dryckisar och sedan dansades till solen varslade om att en ny dag var ne. En gammal gumme som i sin ungdom tjänat som her sparspige berättade en gång om ett höstagille på Wollsjögård som följer. De va en lördagskväll som vi skulle ha värt hösttag väred va lynt o grannt o vi va en tretti-fyrri personer. Städe hadde bleed grannt hösta o di äred och alla husen va fulla, o herrskapet va så beladna och höstagillet va osse bra. Wi fick mat all alla di slaven o herans fick bra ma brännesin. Sen vi hadde eded skulle vi dansa, o ungdomen kunde dansa på den tiden. Wi dansa ude på gården för där va jämt o blå. herrskaberne sed på trappen och kitta på. Toa stycken spelen

va där o di spelte fioler de va di värste där va där omkring. De
ene, en lång mörker har man kunne spela sia bra må fiolen på ryg,
ja man kunne spela polka må påsavauta på. Sen vi hållt på
dansa tid så to man påsavauta på bägge nävorna o så spelte
"vanta-polkan". Ja ble oppbjuden au en som hedde Per "garver" o
va de gick, ja de gick så se stenoren den rök omkring, men
varta de va ad när vi hadde hållt på tid så fick ja kante
knycken (kloppbenet) au led o kunne ente dansa på länge därefter.
Ja, vi hadde säkerh sia roled då som ungdomen har nu o så va
ju måld billiare må nöjen på den tiden.

Så ungefär ledde sig ett nöstajille här på orten. Sedan
nöstajillet var över skulle alla systor utomhus göras, potatisen på
des jorden plöjdes och så kom tröskningen. Denne utfördes med
plejt av de s. k. tröskmännen. På togen rymdes allt under
marrekrävar utbreddes i ringar och så skulle härnan med plej
slås ur och ifrån tidig morgontimme till senan kväll hördes
plejtarnas dunkande. Den bästa togen att tröska på ansågs
"planktoen" vara och allre belst om den "va må gryda", varme
menades att en gammal gryta av järn var placerad under
plankorna så att när plejtarna träffade plankorna ljudet
närav förstärktes av grytan och en blangfull sjungande ton
syppstod. När någon besøkte tröskmännen ville de gärna ge
en uppvisning i "plejladsansen" eller "visa kobatten". Plejla
dansen tillgick så att den som skulle utföra den tog plejt
i "mannolen" och höll denna med utmed kroppen, så satte
"släolen" i rörelse och så gällde det att flappa över densamm
var gång den på sin rundvandring nådde beuen, ett monter

som gamla kockemän säkert och väl utförde trots att stora "jorekräkor" utgjorde fotbetslämnad.

Lokatten påstods uppehålla sig i loggolven bland de o-
bepintliga kvarekrävarna. Den kunde endast ses genom plejle
och den som ville se den hade att mellan "kannolen" och släulen
insöka krukulet, varvid kockemannen höll med en hand i r-
dera ändan av plejlen, så klämades lätt åt kalsen och frågas
om lokatten syntes, blev svaret nej, så bara klämades vidare
till dess den senare ville bli befriad från sin kalsklämn-
ing, trots hård klämning, lokatten ej blivit sedd påstod ko-
ckemannen att det var långt ifrån alla människor som kunde
se densamma men att man själv tydligt kunde se den och
beskriva hur den såg ut och detta utan att behöva klämma
hårt med plejlen.

Skåne

Bot. 1.

1

Färs h: d

3569

Färs Länstads S: n

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Redaktionen af Skånska Dagbladet
"Folkminnestävlan"

Här i Färs härad som ju från vidare ställen, som
när man mijarv sista lätten ä ä följt, ä man
"tog harna" eller, nu spomug harna tin nästa stycke

Äu annat lantk var ää när sista Sädeslassen
fri äret kördas in ju lögan skulle någon af de
behjälpliga körnarna förtas möjligt stänga
tin lögan, ättu skulle görn ää uude
äri skulle födas med honten (kalfen ou b. v.)
hvilket ättis ättis med förmåligt.

När man räfsade illsammans de fria
lassen fallna sträen ou räkare vid ättörnen
fink ättu ej räfsas öfru skamelen / tröskeln
tin lögan, ättu skulle kastas öfru ättörnen
ättu fri ää förhindern ää ättörnen ou ääde
(rättor ou mös) skulle ättu upp bäden
i lögan.

Man skulle ättis ställa en höttjuga med

hornen (grenarna) ned i jorden. Ty det var
färdigt för kapränd teinert om någon term förby
och sig detta: fördes banded med hanskäpp (kroppen
öfrutäpp.

Löfvetus den 6 November 1932

Johs. Nilsson

Ärade Red. av Svenska Dagbladet,

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV 3569

Malmö.

I den av Edes ärade tidning utlysta "Folkminnes-
kåringen" ber jag härmed få deltaga med bifogade
smärre bidrag om olika skördeseder och bruk som före-
kommit här på orten.

Frennings 27, Kallsjö den 10/11 1938

Högskoleingenjör
Gunnar Ohlsson.